

Megjelenik a lap **Temesvárott** minden kedden.

Előfizetési díj akár helyben, akár postai szétküldéssel:

Egész évre 6 ft. pp. = 6 f. 30 kr. ujp.

Fél évre 3 ft. pp. = 3 f. 15 kr. ujp.

A helybeli előfizetők a lap házhozordásáért rendelést tehetnek a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros, bécsi utca 68. szám, első emelet.

DELEJTÜ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Jelige: Csak az a nemzet vész el, mely önmagát elhagyja.

Előfizetheti helyben a szerkesztőségnek, vagy a helybeli könyvkereskedésekben; vidéken minden es. kir. postahivatalnál szerkesztőséghez utasítandó bérmentes levelekben.

Hirdetések minden közhasználatban lévő nyelven főlvetetnek. A beigtatásért minden három hasábos egyes sorért 4 p. vagy 7 uj krajcárnyi díjszámítatik.

Kiadó hivatal: belváros, bécsi utca Uhrmann Márton műkereskedésében.

Kedd, november 8. 1859.

45. szám.

Második évi folyam.

A bántási ugar-kérdés.

Mondhatni mi sem tanusítja gazdáink földbőségét, és parasztjaink ó mód szerinti tespedését inkább, mint a változatlan vetési rendszer: első évben buza, másodikban tavaszi, zab és kukorica, harmadikban ugar. A földnek ezen minden harmadik évbeni hevertetése csakis a két fenemlített okból eredhet, mert annak ugynevezett erőszedési kipihentetése oly axioma, minek érvénytelensége rég elismertetett, különösen pedig az iszaptalaju Bántásban annál nagyobb tékozlása a rendelkezésre álló erőnek, mert itt némely keletibb vidékeket kivéve a trágyázás mindaddig készakarva mellőztetik, féltve a földet a tuzsirosságtól.

Hogy az egy évi hevertetés a földnek erejét oly módon ujtssa meg, mint más semmi modor ezt tenni képes nem lenne, az nem áll, miután tudjuk, hogy az ugarlás alatt a föld éppen nem hever, teremvén burját és paréjt, miknek magvától és gyökétől ugyancsak vesződség az új buzavetést kitisztítani. Miként erősödik hát a föld a heverés alatt? Erősödik némileg a rajt' tenyésző leveles növények által, mennyiben ezek a légből könenyt (Stickstoff) színek magukba, s azt gyökeik által közlik a földdel, mely a metamorphosis által ammoniakban gazdagszik, mire a jövő szemes jóság kifejtésére éppen szüksége van. Gazdagszik egy csekély részben a föld a termelt növények félszáradt állapotban leszántása által, mi egy neme a trágyázásnak.

De vajjon ezen nyereség ugarlás nélkül nem érhető el? Vagy igen, sőt felülmulható, ha még a trágyát mindegyre mint felesleges szert mellőzzük is. A helyett hogy dudva és paréj nőjön a földön, mi még legeltetésre is gyalázatos surrogatum a munkára vagy tojelésre szorított barom számára, oly növényt kell benne természetünk, mely szintén azon tulajdonságot tojjesíti, mint a vad levélnövények, t. i. könenyvel, s közvetve ammoniakkal gazdagítja a földet, e mellett azonban bő és egészséges takarmányt ad, a földet vadmagokkal nem özönli el, sőt a többszöri szántás által tisztítja, javítja azt, és még a zöldtrágya előnyeit is közli, ha annak idejében leszántatik.

Mert kétséget sem szenved, hogy a növények műveltetési rendszerével tekintetbe kell venni először a földnek tartalmasságát szerves anyagokból, azután pedig

a benne lehető ásványi részeket, azaz savakat, mint-hogy minden növénynek egyik vagy másakra, vagy mindkettőre van szüksége, hogy tenyészhessék.

A bujább növények, melyek a talajnak többnyire csak felületén táplálkoznak, inkább szerves maradványokat szükségelnek, míg a mély gyökerű fák már ilyet nem igen látszanak keresni.

Hogy a köneny ásványi alkatrészekből nem fejlődik, hanem csak a szerves anyagokból ezeknek feloszlásuk, vagyis rothadásuk közben, ismeretes dolog, miből világosan következik, hogy az oly növényeknek, mik kellő köneny szükségletüket szervezetük által a légből nem szívhatják, ilyenre a földet kell igénybe venniök, s hogy a föld ezt nyujthassa, szerves anyagokat kell tartalmaznia.

Boussingault tapasztalati kísérletet tett e szakban, vetvén egy szerves anyagokból ment földdarab négy külön részébe lóherét, borsót, zabot és buzát, — s átszűrt vízzel öntözé, hogy ez uton se juthassanak szerves hulladékhöz: a here és borsó szépen tenyésztek, míg a buza és zab elcsenevészték; miből világosan láthatni, hogy a két első vetemény a köneny szükségletet képes az ez esetben egyedül rendelkezésre állott könenyforrásból, a légből fedezni, míg az utóbbi szemes jóságok e tekintetben az anyaföldre utalvák. Utólagos vizsgálatok még bebizonyították, hogy a lóhere még felesleges könenytartalmat osztott meg a földdel, így azt termő erővel gazdagítja a helyett, hogy erejéből zsarolná.

Oly növények tehát, melyek erős gyökeret vernek, s belalkatásuk szerint az éltető erőt gyökeik által a földből kénytelenek szívni, mivel leveleik szövedéke ily műtetre nem teremtetett; ily növények mondom, ha akár a birtokos értetlensége, akár erőltetett nyervágya következtében egyremást több éven át változtatás nélkül tenyésztetnek ugyanegy talajon, annak könenytartalmát annyira kiszívják, hogy utóbb a földnek különbeni kitünő minősége és humus-tartalma mellett is ezen fajokat nem képesek megteremni. Ily esetek csak kevéssel ezelőtt, midőn a gazdasági vegytan ismerete, még csak egyes tudósok szobáira volt szorítva, gyakran voltak tapasztalhatók, s a híres Liebig, a vegytan ez élő királya, midőn a gazdálkodási rendszert a föld és termények vegykellékei által igyekezett először meghatározni, ily élő példákra kényszerült hivatkozni,

hogy üres szobatudósnak ne tartassék, s állításai az életbe átmenjenek : mégis mi soká kelle küzdenie, — no de végre a közhála és elismerés jutalmazá fáradozásait.

Az ezredévek óta illetlen östelevényi földjét Virginiának néhány évtized mulva el akarák a tulajdonosok hagyni, mert sem a búzát, sem a dohányt többé nem termé, nem teremheté pedig, mert untalan csak e könenyszívó növényeket termeszték a kapsi birtokosok, mint melyek legjobban jövedelmeztek, de a talajt teljesen kicsigázták : kényszerültek tehát a lakosok másnemű mívelési rendszerhez folyamodni, de azért nem mindjárt ugarnak hagyni. Jelesen a hüvelyes vetemények, és takarmányfüvekről már akkor tudva volt, hogy ezek husos levelei és ágaik ezen tulajdonuk és nagy számuk által a beszívott légből inkább csak a szénényt tartják magukban, a könenyt a földdel közlik, — ezeket művelték tehát a romlott földekben, de csakhamar ezek is veszni kezdtek, valamint nagy csodálkozásukra még a répa is egy különös betegségben, t. i. leveleiket egy penész kinézésű, de kemény-éles fogásu boríték lepte el, mi e növényt el is ölte. Szorgalmas vizsgálatok mutatak, hogy ez só ; ugyanis a földnek tulbő szervtelen tartalma savakban a felszívott nedvességben mint olvadt elem oly bőséggel jutott a növénybe, hogy míg a fiatal hajtások e szükséges alkatrészt felbirták emészteni, ezeknek gyors növést okozta, de midőn a kifejlés felső fokát elérte, tulterhelte a növényt, annak levelein át kiizzadt, és — megölte.

Igy a tapasztalás kényszeríté az embereket oly növények mívelését is tervszerüleg üzni, melyek a talaj savait kiszívják s ez által ennek szükséges éltető tulajdonait folytonos egyensulyban tartásák. Melyek ezek ?

Ha a szemes gabonából egy bizonyos mennyiséget elégetünk, azt fogjuk találni, hogy a szemek hamva 40, némelyeknél 80 százalékgig kénsavat tartalmaz míg ellenben azok szalmája alig 1—3 százalékos : világos tehát, hogy a szemes gabonának savakra van szüksége, s ezeket szívja is.

A föld számtalan vegybontásai pedig bebizonyítják, hogy éppen a kénsav az, mi a talajban a legcsekélyebb mértékben lelhető eredeti állapotban : tehát ennek mesterséges uton kell bele kevertetnie, ha a termésnél igénybe akarjuk venni.

Payen csak trágyát sürgetett a föld számára, s ennek becsét köneny-tartalmától határozá, minek behatása a talajban rejltő konyhasóra s egyéb szervtelen anyagokra idézze elő az ammoniákat : ezen szabálytétre Dr. Gardner felelt az amerikai gazdászati társulat gyűlésén, kimutatván, hogy miután a szemes gabona oly nagy mennyiségben fogyaszt kénsavat, szükség oly trágyáról gondoskodni, mely a földnek e tekintetben kárpótlást, új erőt kölcsönözzön.

A savak szükségességét Liebig azzal mutatja, hogy a tengernövények életére és fejlődésének szemléletére utal, melyek óriás nagyságban tenyésznek, s arányiagosan csekély gyökereikkel alig bírnak csak

annyira megkapaszkodni a sziklában, hogy meg bírják tartani, — mégis tenyésznek. Mi által? a földből, helyesebben sziklából tápot nem szívhatnak, tehát ezt egyedül a környező vízből merithetik, s pedig léget és savakat : az első széneny és ammoniak-tartalomban ott még gazdagabb mint a szabad ég alatt (ott 23% ; itt csak 21%), táplálkozván a tengeri állatok és növények rothadékaiból, — a savak közül pedig a tenger-vízben olvadva található a konyhasó, kén- és szén-savak, valamint hogy a tengernövények hamvában mindezek világos jelenléte kitünik.

A földszini növények nem élnek oly közenyben, mint a tengeralattiak, hogy abból minden éltető elemet magukba szíhatnának, sőt még a légrészeket sem nyerhetik gyakorta elégséges mennyiségben a légből, hanem a lég és földből közösen kénytelenek táplálkozni, így kombináltabb, nehézkesebb szaporodási procedurának alávetvük ; kell tehát az embereknek arról gondoskodni, vajjon megvannak-e a földben azon elemek, melyekre az általuk vetett növénynek szaporodhatására szüksége van, s ha nincsenek, gondoskodni továbbá, hogy a földet külsőleg azon belekeveréssel közöltessenek. A léget is lehetne ugyan könenynyel terhelni, de megkötni nem, hogy csupán telkünkön öntse ki lehelleit.

Oda jutottunk szétágazó tételeinkkel, hogy most már kérhetjük : bír-e a bántási talaj még mindig elég eredeti tulajdonokkal, t. i. könenyt lehelő szerves rothadékokkal és szervtelen savakkal? A tapasztalás azt látszik mutatni, hogy az iszaprakodványok vidékén még minden kellő erőben van jelen, mert a vetemények mesterséges alkatrész keverékek, azon trágya nélkül, egyre bőven diszlenek, mind a szemes gabonából, mind a mély gyökerű dohányból, melyek elseje, mint a fenebbiekben láttuk, savakat, az utóbbi könenyt fogyaszt feltünő mértékben.

Nem is fél még ma a tiszai ember, hogy földje folytonosan búzát, kukoricát, zabot és dohányt egyre-másra trágyázás nélkül meg ne teremjen, ime még salétromot termelnek földjén, tehát savakban még unokája által is kimerithetlen, — buja termékenységét pedig majdnem erőszakosan kell mérsékelnie.

Ugyde az okszerű gazdának szabad-e magát ilyen vizaszok álmaiba ringatni? s nem kell-e unokái esetére is előre goadolnia, a helyett, hogy kényelmesen rájuk hagyja, küzdenek bajukkal a hogy tudnak?

Elöttünk Virginia példája, hogy ez a boldog eldoradoi termékenység is kimerithető, sőt egyes az emelkedettebb keleti rész felé eső vidékek már belátták, hogy a határtalan öserejű termékenységnek mégis határa van, s a föld kedvező időjárás viszonyok mellett is nem terem annyit, mint ezelőtt 10—15 évvel : mi több, a keleti részeken s itt-ott a középsőkön is kezdik a trágyát nem a falu végen elásni és rothadni engedni, hanem szorgalmasan a földekre hordani.

Igen, de mint fenebb látjuk, a trágya szokott állatganaji minőségében csak könenynyel gazdagítja a talajt, s ha savak kellő mennyiségben léteznek a föld-

ben, akkor a köneny ezeket, különösen a sósavat ammoniákká változtatja, mi aztán magában mind a könenyt, mind a savat egyesíti, — de ha a savak nem léteznek már kellő bőségben a földben? akkor az egyoldalú állatganaj-trágyázás nem elégséges többé a kívánt termékenység előidézésére.

S hányadik földbirtokosa az a Bánságnak, ki egy okszerű, a tudomány rendszerére alapítandó gazdaszat üzhetése tekintetéből kevés fáradságot és költséget áldozott volna eddig, birtoka talajának vegybontási kiismerésére? Én csak egyetlen esetet tudok, hogy B. Lo-Presti Lajos ur Mercyfalváról (Karány) helybeli tisztelt vegyhontónk Simon Imre urhoz egy kis földmennyiséget küldött be, hogy annak ammoniak tartalma meghatározassék, mi is 0,2%-ra ütött ki, mi szokatlanul kedvező arány, mert a fenérintett Dr. Gardner a Farmer's Dictionaryban az amerikai földek e fajú tartalmasságát csak $\frac{1}{10}$ %-re teszi.

Ki pedig földjének tulajdonait nem ismeri, s nem tudja, vajjon az savakban szükölködik-e vagy a könenyt-kifejtő szerves rothadékokban, vagy mindkettőben vagy egyikben sem? az oly birtokos nem is javíthatja aztán szántóföldjét a szükséghez képest, s így nem is csodálkozhatik, ha egyszer csak azt veszi észre, hogy földje egyet vagy mást nem terem jól; vagy pedig semmit sem terem már istenigazában.

Ekkor a régi löcsei formára gondolkodó birtokosok az ugarhagyáshoz folyamodnak, nem tekintve arra, mit már e cikk elején mondtam, hogy a földet a gyakori szántás jobban tisztítja s a lég bejutása az alább rétegekbe a talajt inkább javítja, mint a dudva és paréj számárai prédára adása a teleknek.

Azért, ha az iskolából kinőttünk is, leljük kedvünket a tanulásban, ismerkedjünk meg legelsőbb a tárgygyal, mire befolyjni akarunk, a földdel, azután vegyük elő a hála istennek, most már elég népszerűen kezelt gazdaszati vegytant, mi nem merül el rejtelmes tételek fejtegetésébe, hanem határozott szabályokat ad azok okaival, s akkor még éppen jókor rendszeresíthetjük gazdaságunkat úgy, hogy unokáink iskövethessék nyomainkat, fölöttünkí sopánkodás helyett.

Hiszen miként varázsolták az angolok virágzóvá és termékenynyé némely terméketlensége miatt már mivelés alá sem vett telküket? Ezt a négyfordulatu ugynevezett norfolki rendszer által érték el, melyről éppen szólni akarok, csakhogy megértésére egynémely más pontot még előre kell bocsátanom. **Eöttevényi.**

(Folytatása köv.)

A néphagyományok kincsei.

Siebenbürgische Sagen, gesammelt und mitgetheilt von Friedrich Müller, Gymnasiallehrer in Schäszburg, Kronstadt, 1857.

(Folytatás.)

III.

Az idézett nézetből is eléggé látszik, mily különös nemzeti érdek rejlik a népmondákban; de bizonyára

minden felhozható indoknál meggyőzőbben állítja azt elénk magának a gyűjteménynek figyelmes átolvasása, világosan láttatván, mint forrasztja azok némelyike a még fogékony népszellemet a nemzet történelmi múltjához, mint tartja azt mintegy oda láncolva a hazai földhöz s átfűzve egyes a képzelettől elválhatlan emlékek által sat.

Érdemes lesz kisérnünk a tudós közlöt még a mondára vonatkozó némely észrevételein át: „Még tengődik a monda porhadó krónikákban, a falvak fonóházai-ban, ódon várak falrepedékeiben, a viz tükrének csilámlásában, az erdők rejtélyes zúgásában, a viharok a sivatag pusztákon rohanásában, — az alsóbb rendű nép habonáiban. Még diszes romnak látszik világosan szemlélhetőleg kiálló falaival és tornyaival; de már hiányzik a belső lakályos elrendezöttség, mely teljességéhez szükséges volna; és a falazat oly sok helyen romladozott, hogy már valóban közeli összeroskadással fenyeget. A ki a szép holttestet még látni akarja gyorsan siessen hozzá, s kísérje meg vonásaiból az eltűnt életnek némi képét maga elé állítani. Azonban ne csak emlékébe edzze azt, hanem igtassa azonfölül papirosra is: mert a könyvek hüebbekké lőnek, mint az emberek emlékező tehetsége. „Most, midőn a különben oly szózatoss s böbeszedű monda mindinkább visszavonulttá s félténné válva elnémulni kezd, mert a nyájas öregecske azt hiszi, — s nem éppen ok nélkül, — hogy az új kornak értelmetlen gyermekgunyja kineveti, — mentünk s óvjunk meg a népies költészet kincstárából annyit, a mennyit csak lehet, s menekültsük a biztosított könyvekbe, s aztán tegyük ezeket mint jegyül szolgáló tulipánleveleket az idő nagy könyvébe.“

Helyesen s valóban éles belátással a jövőbe szól az óvás különösen minekünk, bölcs takarékosagra intézvé a szellem kincsei iránt. Mert bár a mestoha jelen hervasztó öszként borult ez egykor virult sarjadedkra, s igen valószínű, hogy a zordon telet is reá hozza: de a gondosan megóvott magvak s életben marasztott gyökök újra fölékesíthetik majd a támadó kikeletet, melyet az idő jelei vigasztalólag biztatnak. — A balirányoknak is meg van fejlődési menetök, s ki nem látja a természettel meghasonlottságnak ama változatos jelenségeit, melyek ott, hol még elég életerő rejlik, lassankint már a gyógyulás felé irányulnak? — Talán a rothatag elemek erjedése is hasznos lehet még? — Számunkra, kik, — hála az égnek! — nem adtuk föl végkép a természet iránti hűségünket, sokkép erősítő óvásul szolgálhat e jóakaró figyelmeztetés. Vajjon melyik nemzetnek a világon lehetnének drágábbak ősi hagyományai, mint éppen nekünk? Számítsuk csak kissé komolyan ezer éves létünk árát, őseink tömérdek áldozatait, melyekkel a reánk hagyományozott nemzeti örökséget megváltották! — A jobb öntudatnak méltólag szivlelnie kell tehát a buzdítást bárhonnet jött légyen is az, csakhogy életkérdésünkbe vág s valódi önbecsülésre sürget.

„A főnebb érintett szempontokból kiindulva — így szól tovább Müller — közlötte már egy évvel ez

előtt Haltrich az erdélyi szászok költői okmánytárának első részét : az erdélyi népmesékből való szép gyűjteményét. Ime mondák fő alkatrészükhöz képest azok mellé állanak, mint másik bimbó, melyet a közös tudományos tevékenység szelleme által szorosán együvé kapcsolt ügyrokonok összeműködése hajt, melyről Haltrich a népmesék gyűjteményét bemutató előbeszédében majdnem igen is sokat ígérő tudósítást tön.

„És valamint a népmesék, úgy birnak a népmondák is nem csupán költőileg nemzeti, hanem általános értékkel is : a tudomány számára való értékkel. — Az erdélyi tudományosság álláspontjára való tekintetből szükségesnek látszik itt a mondának lényegét s annak viszonyát a népmeséhez valamint a történelemhez is közelebbről meghatározni. — A monda szintugy mint a néprege történelmi magvat rejt magában; de különböznek egymástól azon arányban, a melyben e mag viszonylik befoglaló hüvelyéhez. A népmonda történelmi miebb mint a néprege; a történet pedig gyümölcs mag és héj nélkül is egészen élvezhető. A történet mintegy előtere valamely főstménynek, melyen az alakok élesen s világosan láthatólag kiállanak; a monda pedig mintegy háttért képez, hol a színek s körrajzok gyakran már összefolynak, s kevesbbé világosan különödnék el egymástól; a néprege kék hegység a képnek legtávolabb mélyében határozatlanul egymásra halmozva, úgy hogy csak az egyes ormozatokon ismerhető fel az egész hegység vonulása. A monda azon eszményi idomzat, melyben a nép önmagát, az ő hitét s történelmét — a tárgyilagos igazság- s valódiságtól függetlenül, sőt gyakran ezekkel ellentétben — fölfogja. Mindaz, a mi a nép ajkán él; mondászerű alakot ölt, és annál népszerűbben s mélyebben hat, minél élénkebb kelete van. Ez oknál fogva szintoly kevéssé teremthető a monda öntudatosan, mint a népmese; de minél népiesebben akarja valaki a történelmet megírni, annál kevéssé lehet a mondákat mellőznie. És minél meszezebb megy vissza a történelem, és minél inkább számba akarja venni a tulajdonképi népszellemet, mely bizonyára szinte történelmi tényező; annál inkább kell népregéket s mondákat tekintetbe vennie, minthogy gyakran egyedül ezek lépnek elő a vigasztalan általános homály ellenében, miként a holdfénytelen éjben a hegyek csucsai a csillagderítette égen kifejezöttebben tűnnek elénk, mint a távolba enyésző sikság. — A mondákból pedig kétszeres hasznot nyer a történelem: egy részről a csupa hozzátételnek elkülönzése által a történelmi magvat veheti ki belőle, másrészt pedig éppen e hozzátoldás mivoltából nagyobb vagy kisebb biztossággal következtetéseket vonhat ki a népnek legbensőbb sajátosságára nézve. Ama mag pedig vagy mythoszi, vagy történelmi; s e szerint a monda is hitregei vagy történelmi. E megkülönböztetés Grimm példaadása nyomán az előttünk fekvő gyűjteményben is meg van tartva.“

„A mythoszi monda a régi pogányságnak némi maradványát tartalmazza; a természetfölöttit mint valóban megtörténtet föltételezi. S e pontban érintkezik a nép-

regével, melytől azonban ismét eltér abban, hogy mindig valamely meghatározott helyiséghez vagy személyiséghez csatlakozik, míg amaz már az ő szokásos : „Volt egykor“ s. t. efféle kezdetével az általánosabb színezetet vallja. — A hitregei monda a legendába ömlik át, a történelmi pedig az adomába. Mindegyikből nyujt e gyűjtemény néhány mutatványt, hogy így az egész gyümölcsfa, sőt még annak fattyúágai is szemlélhetők legyenek.“

A mythoszi mondáknál sokkal könnyebb vala a bírálat földadata; minthogy e nemben honosai között alig történt eddig némi lendület. „Ezen hamupipőkékkel ugymond, senkisem bajlódott, s így mivoltuk érintetlenül hagyatott, csakhogy egyszersmind az ő királyi származásuk is ismeretlenül maradt! Másképp áll a dolog a történelmi mondákra nézve. E szak Erdélyben is régóta részesült tudományos s irodalmi méltatásban; minél fogva aránylag több e nemű monda tartatott fenn irományokban s nyomtatványokban. Névértelmezések különösen közel alkalmat szolgáltatnak ilyesekre; a hazafiság jövedelmes csempészetet üzött velök; a nemeség örömet ültetgeti törzsfáit a mondának termékeny talajába. Itt tehát a józan bírálatnak a csináltat a természetes növésütől kelle elkülönítnie; mi nem mindűtt vala oly könnyű dolog, mint a Brechtenbergi Brecht ur képzelme által alkotott elbeszélésnél Medgyesnek (Mediasch) a romaiak általi alapításáról (l. Blätter für Geist, Gemüth u. Vaterlandskunde. Kronstadt 1838. 65) st. efféle. Sőt egynémely adat csupán azért lön fölvéve, mert a különböztetés nem vala eléggé megalapítható, s jobbnak látszik inkább a kellőnél többet mintsem kevesebbet fölvenni. Így véli különösen közlő a 336, 396, 408, 411 s 173. számukban előforduló szóértelmezésekről, hogy azokat nem lehet valódi mondáku tekinteni.

(Vége következik.)

Karcsai G.

Levelezések.

Kazinczy Ferenc évszázados emlékünnepele.

Pesten oct. 27-én 1859.

Hollószárnyakon lebegett nemzetiségünk fölött a zordon enyészet — sokáig, nagyon sokáig!.. Elfordult tőlünk az életfentartó génius, miként ha el lett volna átkozva fajunk!.. Sokáig nem mosolygott ránk a nap, nem érzök sem melegét, sem fényét!.. Jártunk sötét éjszakában, sivár utakon, hova tán már a gondviselés szeme sem hat el!..

Egyszerre megdördült az ég, hatalmasan, rendítőleg; a vastag párázat széjjeloszlott és lön nap, mint a világ teremtésének első reggelén!..

Az igazság villáma ragyogó fonyostorával szétkorbácsolá a föllegek táborát, mely egy jóra való nemzet látkörét homályosítá el : — a láthatár kitisztult!.. Azon kö, mit az ész a nemzet lanyha tavába ledobott : hullámozásba hozá a tespedt vizet, míg megtisz-

tisztulván, látszék azon roppant smaragdkő, melynek bűbajos viszfényéből egy nemzet egén támadt a leggyönyörűbb azurkékesség, s a világosság aranya. —

A jámbor hindu büszkén mutathat Meru hegyére, hol hajdan mythoszi istenei tanyáztak, s megszentelheti nemzeti ünnepeit a Ganges partjain, hol régentén tartománynagyságu máglyánál dicsőítette mindenható Bráhmáját; a földönfutó zsidó elátkozott helyzetében fölkeresheti Sion bércseit, s hamuval hintheti fejét Salamon templomának helyén; az áhitatos mozlím számára vagyon Mekka, hol nagy Próphétájának sirján áldást könyöröglet Allahjától; — csak a magyar nem dicsekedhetett egyetlen monumentummal sem, mely ősi nagyságát — mint az idők tanubizonyosága — jelölte és fennen hirdette volna, s Memnon szobraként kérdés nélkül zengte volna a világnak: ime a négy folyam között él egy nemzet, mely tudja, érzi hivatását, a haladó kor szellemét, a miveltség kívánalmait!.,

Mától fogva minden másképen vagyom... Megültük Kazinczy Ferenc születésének évszázados ünnepét. Ez a magyar élet-történelemben páratlan. Ez a miveltség, haladás és a szellem nagyszerű diadala, oly diadal, mely nem fegyverrel szereztetett, nem hasztalanul kiomló embervér árán, hanem mely által az igazság érvényre emelte magát; a kebel izzó tüze, mint tüzokádó hegy, erőszakosan kitört; a zordon tél fagya fölolvadt, hogy a föld csudásan tavaszi ibolyákat teremjen.

Mától fogva bizonyítottuk a világnak, hogy van napja a magyarnak, hajnala nyelvünknek, dicsősége nemzeti-ségünknek!

Mától fogva büszkén idézhetjük a mai napot, melyen nyelvünk nagy apostolának évszázados ünnepélyét megültük. A mai nap új erőt ad mindnyájunknak, hogy törekedjünk a halhatatlan dicsőségre.

Nyelvünk fővénykő volt, és született Kazinczy, hogy újjá, gránitszklává alakítsa. Általa gazdagodott a nemzet, úgy hogy ha az egész tölgyet kivágod is, s valamennyi fából egyetlen makk marad, abból ismét tölgy leszen. Meglehet — mondja egy jeles történésziünk — a fürgeteg ledönti, nehéz idők mennek el fölötte, melyek alatt nyomunk színre eltűnik, de századok után új csemete támad a népek nagy mezején, s a jövő bámulva fogja látni, hogy a makk kihajtott és ismét áll a — magyar.

Szivárvány volt ő a nemzetiség elborult egén; álomkóp, mit csak a jövő himezhetett világossággá... Meglopta

az Elysiumot, hogy annak mesés gyönyöreit nyelvünkben áraszsza el.

Csupa lángszerelem volt, mely keblét elhamvasztá, hogy szentelt poraiból Phönixként új életre támadjon — a nyelv.

Ő valóban megtalálta azon titkos kulcsot, melylyel a hirtündér templomát föltárhatni; ama bűvös fegyvert, melylyel a halhatatlanság nimbusát kivivhatni lehet.

Vagy hogy kifejező keleti szabadsággal éljünk: hajnalcsillag volt a köd között és mint a téli hold az ő napjaiban világoskodék. Mint a fényes nap úgy tündöklött, mint a fénylő szivárvány a dicsőség derűjében. Mint fénylő tűz, melyben tömjény füstölög; mint arany edény, mely föl van ékesítve minden drágakövel. Mint virágzó olajfa és a magasban emelkedő ciprusfa föl vala öltözködve tökéletes szépségben.....

Most az ünnepély rövid leírására térnénk át, ha az már e lapok hasábjain nem volna közölve; azért hallgatással mellőzve a muzeumi ünnepélyt és az „europai“ lakomát, egyenesen a színházba vezetjük az olvasót, hol Vörösmarty „Áldozat“ című nagy tragédiája adatott elő, mit az ünnepély emelésére némi részletek előztek meg, t. i. Feleki ur elszavalta Tóth Kálmán „Kazinczy Ferenc emlékezete“ című hatásos költeményét, mely a közönségnek tetszett és szerzőt kétszer hívták; azután Tompa Mihály Szepesy Imre tanár ur által hangjegyre tett ódáját az összes személyzet éneklé el. Szepesy urat, ki a hymnus zenestilusát és a magyar zamatot oly jól eltalálta, a közönség szintén élénken részesíté a tetszés nyilvánításában. A darab előadására nézve, meg kell dicsérnünk színészeinket, kik szorgalommal és összevágólag működtek, különösen Jókainék ajkairól erőteljesen hangzottak a gyönyörű jambusok.

És ezzel befejezzük az ünnepélyt, mely páratlanul áll a magyar történelmében, mert az az összes nemzet ünnepe volt...

Éppen halottak napján írjuk e sorokat. Memento mori. Emlékezzünk meg a halálról! Dacára a folytonos szeles időnek nagyszámu néptömeg zarándokolt a kerepesi sirkertbe, hogy a kegyelet könyekkel szentelt adójával kedveseinek áldozzék! Vörösmarty és Hegedüs né sirján a legtöbb koszorút láttuk. Imádkozunk a halottakért, mondván: Requiescant in pace.

T Á R C S A.

Idegen eszmék.

Beszély.

(Irta Nagy Ferenc.)

Nem mondom meg évét és napját, de lehet már tizenöt éve, a mint egy szép őszi délután Édesi Kálmán pesti juratus valami királyi táblai megidézést végzendő, egy nyikorgó parasztszekéren hajtott keresztül a gyönyörű fekvésü, de annál gyönyörűtlenebb építésü Zámon.

Ujdonszült táblai jegyző létére az ő nyakába róták társai ezen kellemetlenségekkel tölt végzendőt, felbuztatván őt ellenben, mi kellemes vendég ieszen a perlekedést kedvező nemes urnál, s nehogy elmulassa, a legdivatosb kiadásban jelenni meg, mert a jurátusság becsületét a távol vidéken is érvényre kell emelni.

Egyszerű vidéki patvariáról a zajos Pestre kerülván, idősb collegáinak utasításait követni mulaszthatlan kötelességének tartá, azért a mint utószor kocsit váltott, mely őt a célzott helységig viendő, egyszersmind teljes pestiesen ki is

cicomázta magát, sőt felnyomta kürtökalapját is, a porral nem gondolva, az esőtől pedig nem tartva.

Utjában csupán Zám falu esett még, melynek kezdeténél magát kissé leporolta, kürtőjét akkori divat szerint jobb homlokára billenté s nyugán ülte meg a kukoricaszárt, miből ülése állott, oly pillanatokot hordván szét a falun, melyről le kelle olvasni : pesti jurátust láttok!

Mennyire meg volt mégis lepetve, midőn a gróf Káry szép kastélyát megpillantá, minek láttára azon előérzetet erőszakolá magára, hogy itt a kasznárkisasszonnyal is cserélhet egy kíváncsi tekintetet, vagy éppen grófhölgyeket láthat színről színre.

S ime! midőn a rondélykerítés elé ér, lát az udvaron egy tollaskalapos lovagnót nyargalászni délcegen, hosszú zöld uszályruhája mint vitorla uszott utána a légben, sodronybordájú veres vászonykalapja rőfnyi hason tollával szélesben repült előre, hogy fejér válldereka majdnem láttatlan lőn a nap fényében. Az egésznek sok hasonlatossága volt egy csatavonal előtt nyargaló nemzeti lobogóhoz. Oly ügyesen is játszátá lovát a fővényen, mintha csak egy lovardai hősnő mutatványait utánozná.

Körüle még egy csoport agár szökeltet, miket kendőlobogással ingerlett, s lovának egyegy váratlan fordítása által játszott ki.

Az udvar háttérében éppen egy öreges ur készült a nyitott hintóra felülni, melyből állva nézett ki egy gyönyörű serdülő szűz, gyermekies tetszéstapsokkal kísérve a lovagnó gyakorlatait.

A mint ez utóbbi észreuvé, hogy a hintó az indulásra kész, elkiáltá magát éles hangon : haj rá! s ezzel a kapunak fordítá paripáját, gyors vágatva szökellvén kifelé az iramodott kopók után.

Éppen e pillanatban ballagott a jurátus ur kenetlen taligája a kapu irányában, mind ő mind kocsisa teljesen el levén foglalva a bámulással a kastély udvara felé. Véletlenül egy esőcsatorna esett utjokba, melyen át karfátlan dobogó verekett : a jámbor gebék szép csendesen át is haladtak volna ezen minden veszedelem nélkül, ha éppen akkor az agár-csoport rájuk nem rohan, de már erre minden elcsigázott fáradságuk dacára is félre rugaszkodtak, s így történt, hogy jurátusunk, éppen midőn a kukoricaülésről felemelkedni készült, a lovagnót kürtőjével kellő arszlániassággal idvezelni, az egyik első kerék bezökken az árokba s uracsunk kürtöstől együtt a kocsisra, arról az árokpartra bukik.

Persze jobb szeretett volna egyenest Plutóhoz szállni vacsorára, mint azon lélekkrázó hahotát hallani, mely a lovasnő csengő torkából fülébe hatott : de hiába, talpra kelle ugrania, s ő deliveresre pirulva sepergeté zavarodott arccal a port először kürtőjéről, aztán öltönyéről, végre szemeből.

— Isten áldja vándor! — riadt feléje a lovagnó — soh' se zavartassa meg magát e csekély baj által, máson is megesezt ez már! hahaha!

Édesi még mindig tele volt keserű panaszszal vad sorsa ellen, annál inkább, mivel a lovasnő szép, ifju, pajzán s vonásaiból ítélve, városi származásu lehetett : kapkodott is magában egyikét bemutató kifejezés után, de nyelve mint emléke megtagadták az élő szolgálatot.

A lovagnó is látva zavarát, visszafordult az udvarnak, szólva : Imrus, hozz ki keféket! mire egy inas sietve rohant is a parancs teljesítésére.

Ézalatt az öreg ur kiszállva a hintóból, közel jött, éppen midőn az oláh előfogatos fejét vakarva dörmögé : dutye la drakul! Manó vigye el! eltört a tengelye.

— Hová iparkodik uraságod? vagy tán nem tetszik magyarul beszélni?

— Vagy igen, — kérem —

— Tegye ön tul magát ezen csekélységen, s parancsoljon, szolgálatára állok!

— Ó kérem, nekem semmi igényeim —

— De itt az árokparton csak nem várja, míg az oláh új tengelyt vesz a butyini vásáron! — nevetett a lovagnó.

— Kérem nagysám, csak kapok itt is előfogatot — véle a bukott utas — a jegyző ad, mert hivatalos járatban —

— Kurrens ön vagy lengyel? — kérdi a lovagnó.

— Kérem, én a nagytekintetű királyi tábla hites jegyzője vagyok, de nem lengyel.

— Hahaha! a kocsisában is megfagyott a vér.

— Tudnia kell önnek — magyarázá az öreg ur — hogy Arad megyének volt egy hires pandurhadnagya, kinek Lengyel volt a neve, s azért most a népnél mindenfelé lengyelnek hívják a persecutorokat. A mint ő nagysága önt lengyelnek szólítá, a paraszt keresztet vetett magára, mert talán bűnösnek érzi magát.

— De szentül hiszi, hogy az ön büne alatt tört el tengelye.

Imrus megjött a kefékkel, jurátusunk ki lőn tisztitva, de még csak akkor állt ott az uri társaság előtt zavarodva, mert nem tudta mihez fogjon most.

— No ne bámuljuk a napot, praefectus ur, hanem előre, Imrus, segítsd az urakat a hintóba, aztán utánam! — nyugtalanokdék az amazon, hánytatva paripáját az utca mentében.

— De kérem, hiszen — szabadkozék Édesi, mialatt azonban Imrus által betolaték a hintóba, mely tüstént sebes vonatban meg is indult.

Zavarodott jurátusunk egy másik, még a serdülő ifjuság bájos hamvával árnyalt gyermekhölgyet látva maga előtt mosolygó finom arccal, kinek eddig illő bókot sem csapott, hogy e mulasztást jóvá tegye, hevesen hajlott a szűz keze után, azt megsókolandó.

— Nagysám — hebegett e közben.

Erre azonban a szintén pajkos gyermekhölgy erősen ütött tenyerével kürtője tetejére, hogy majd füléig szaladt az, s alig bírá felrángatni.

— Ne üsse meg orrom azzal az árboccal! — mondá a bájos szép, s Édesi csak akkor vevé észre, hogy a hölgy keze után hajolván, szükségkép annak orrát üté meg a kállal.

Egyik zavarból a másikba sodorva csak nézte, hogy viszik őt a hintón ki a mezőre, de nem is meré kérdeni meddig? csak remegve gondolt vissza a félbeszakított hivatalos utra, aztán podgyászára, míg végre azon kérdésnek szürke kódébe veszett el gondolata, mi lesz mind e sétakocsizásból?

Az öreg praefectus ur is meglegelvén jurátusunk hallgatóságát, s mivel azt hívé, hogy egy jurátusnak, mint tüzről pattant szikrának lélekjelenetét a szeme előtt átélt zavarok dacára sem lehetett elveszteni, végre megszólítá :

— Tehát hivatalos járatban utazik uraságod?

— Igen, királyi táblai idézés kézbesítésére.

— No ugy nem igen lesz kedves vendég. S hová?

— Most már csak Mócfalvára.

— Mi is oda megyünk praefectus ur? — kérdé közbe az eddigi szóváltást nem értő kisasszony.

— Nála van önnél az idéző okirat? — kérdé felelő előtt a praefectus ur a vendéget.

Bőröndömben van.

— Ugy kedves Hedvig! bemehetünk Mócfalvára, ha tetszik.

— S én lehetnék oka az ellenkezőnek? — ütődék meg Édesi, ujra a zavarok ismétlődésétől rettegve.

— Természetes! mert bárki legyen is, kit ön idézni akar, mi élénk kijőne szívesen, s akkor meg önnek kötelessége az idézetet kézbesíteni, mi minden inkább levén, mint kedves vendég, az illető reánk haragudnék meg joggal, mint kik őt lépre csalni segítők. Igy azonban ezen gyanuba nem esünk.

— De nekem éppen sietnem kellenék — a kézbesítéssel.

— Azt ugy is délelőtt kell végezni az esketés miatt.

— Minek esketés?

— Minő ujone ön! Az világos, hogy az illetőt nem ta-

lálja honn, akkor pedig a cselédet sem, a nőnek pedig nem szabad kézbesíteni, tehát nem marad hátra, csak a tanuk előtti felszegzés az ajtóra, erre jegyzőkönyvet felvenni, meghitelesíteni, megesketni, pedig azt csak tudhatja ön, hogy a délutáni eskü nem köt, érvényest tehát csak délelőtt vehet ön.

Kocsink mellett termett a nemzeti amazon.

— Vendég ur! hogy tetszik a vidék?

— Hasonlíthatlan éden.

— Édenhez csak úgy hasonlíthatná, ha nő volna, mert most önt valósággal elragadjuk. —

— Az angyalok, nem kigyók.

— Hagyja ön a pesti udvarisasági formulákat, undorítanak már. Ha a fesztelen szabad természetben vagyok, még beszélni is érthetően akarok, nem amaz üres dagálykifejezéseket hallani.

— Hála isten! — sohajta a feszelgő jurátus könyebülve.

— Praefectus ur! hagyjuk Mócfalvát, menjünk erre balra, hogy a dánai csucokat láthassuk, — szóla a bájjos Hedvig.

— Igazad van édes Hedvig, csak a vendég meg ne ijedjen, hogy valami sűrűségben a kakassarkon forgó részárba dugjuk, — nevetett Arabella.

— Hm hm — mosolygott magát feltalálva Kálmán, s összevont szemöldökkel nézve meg egyenkint a hölgyeket — nem bírom felfedezni, hogy vasorru bábák társaságában volnék. Az engem környező tündérek aranyhaju Ilonák, csak az kár, hogy én nem vagyok árva királyfi.

— A mint mi lehetünk Ilonák, úgy lehet ön is királyfi! — veté oda Arabella a meglepett jurátusnak, egy fél tekintet kíséretében, s arra félrekapva lovát, vágatott a völgy torkolat setétülő öble felé.

Kálmán nem találta fel magát, guny-e a megjegyzés netán ismét elvétett bókijára, vagy pedig emancipált szabad szellemmel van dolga, ki az együgyűnek hitt ifjonccal tréfát üz unalmából, mert hogy a célzás komoly gondolatot is rejtsen, olyasmit feltenni az övénél több hiúság kellett volna, s még akkor is nem egy grófhölgy ellenében.

Az öreg ur is csóválni látszék ugyan fejét, de nem szólt, hihető ifju szomszédnöje miatt, kinek eféle magyarázatok nagyon korán jönének tudomására.

E kölcsönös hallgatagságot és elmélyedést, mit mindegyik férfi színelgés bámulásával palástolt, végre Hedvig kisasszony töré meg.

— Hohó! Arabella! álljunk meg a forrásnál, szomjas vagyok.

Az amazon vissza sem fordulva lovát a forrásnak irányzá, az által beegyezését jelentve kis hugocskája kívánatába.

(Folytatás következik.)

Heti szemle.

— Horvát Gyula : „A régebb magyar városok történeti multja“ című könyvére az előfizetés határidejét meghosszabbítja november végeig.

— A bajai nyomdatulajdonos Medersitzky f.é. november 2-tól kezdve : „Bajaer Handlungszeitung“ című folyóiratot ad ki, mely hetenkint kétszer jelenend meg.

— Az „Aradi Híradó“ írja, hogy a magyar főurak számosságai elhatározták Bécsset elhagyva Magyarország fővárosába Pestre tenni át lakásukat, hogy ez által annak fényét tetemesen emeljék. E hír nem csak a bel- hanem külföldi lapok tekintélyes részét is eljárta, jeléül, hogy ezen határozat igen is a társalgási élvek és közmíveltségi, sőt magasabb ügyek érdekében lévőknek találtak. Különben ilyen hír, már 1851. év körül is felmerült, a nélkül, hogy teljesült volna; minthogy azonban jól értesült helyen erősen állítják azt, hogy herceg Eszterházy Bécsben levő nagyszerű képtárát

már is budai házába küldeni készül, reményljük, hogy a nemzet várakozásában, miszerint nagyjait saját keblében lássa. ezuttal nem fog csalatkozni.

— Költőink Nesztora, a nagyérdemű Szemere Pál, kiadás alá rendezi összes költeményeit. Valóban régtől fogva várjuk már ezen kedves hírt.

— Werfer Károly mint kiadó előfizetést hirdet a „Divatcsarnok“ átalakított új folyamára. E folyóirat jobban szerkesztett divatlapjaink egyike volt, és ilyen fog maradni, erősen hisszük, Szabó Richárd vezetése alatt is. Csak annyit bátorkodunk kérdeni, miért írja fel cégerére a szépirodalom és divat mellé a tudomány szót is, hisz a programban egyetlen rovatot sem találunk a tudománynak, és miért helyez a kiadó oly nyomatékot a külföldi divatképekre, midőn igen könnyen kiérezheti, hogy nem az idegen felé hajlik már a magyarnak szive.

— Új politikai lap, még pedig naponkint kétszer megjelenő, fog jövő év kezdetével megindulni. A lap címe : „Idők tanuja“ leend. Szerkesztőjeül Lonkay Antal urat, a „Tanodai Lapok“ jelenlegi szerkesztőjét említik. Főtámogatója Haas szatmári püspök.

Temesvári ujdonságok.

* Schiller százados ünnepének még is Temesvárott is van nyoma. A szabadság és eszményiség ezen költőjének emlékét nem ülték ugyan nyilvánosan, de igen is ülte a szellemi élvezetek néhány barátja, kik számára mintegy negyvenen, Heim Lipót helybeli kereskedő házában f. é. 6-án összegyülekeztek, hol műkedvelők által Schiller Wallenstein, Mária Stuart, Don Carlos című darabjaiból egyes jelenetek előadattak. A költőkirály oltárán a szerény kör áldozata bizonyosan oly kedves leend, mint a gazdagnak zajos tisztelgése.

* A Józsefvárosban a cs. kir. dohánygyár előtti Béghidat igazítják, s illetőleg megfordítják, már t. i. a gyalogjárást a bal szélről a jobb szélre teszik át egy kis toldás által, míg a mostani gyalogjárás a kocsiösvény bővítésére fordítatik, mint ez már a Béga legfelső hidjával a pétervárad kapu előtt a mult évben történt. Olyan esetekre, mint ezek, midőn a hid még egy kis tatarodással több évig szolgálhat, e szerint pedig a forgalom tágitásáról is gondoskodva csak helyeselhetjük e gyakorlati gondolatot, mely sinlődő városi pénztárunknak is tán ezeket megtakarít.

* Külvárosi közönségünk igen jó néven veszi, hogy a Gyárváros felé vivő közlekedési sánccyilatokat megbővítették, így az élénk kocsiforgalom mellett azok összeakadását s ebből keletkező gyakran félóránkénti késedelmezéseket megszüntetvén. Jövő tavaszon hihetőleg a Józsefváros és Majorok felé vivő bástyanyilatok is megbővítetnek.

* Panaszot hallánk emelni a külvárosokba vezető fasorokban a személybiztonság ellen elkövetett merényletek miatt. Már esti 7 óra tájban állítottak meg a járókelők csavargók és zsákmánylók által; különösen a gyárvárosi nagy híd től a Józsefvárosba vezető nagy fasor látszik ezen tilos üzlet helyeül kiszemelve. Reményljük, hogy a hatóság ezen figyelemzetés után véget vetend az ily vetemedők garázdálkodásainak.

* October havában a helybeli takarékpénztárba 336 fél betett 96,538 frt 68 kr. 171 fél pedig kivett 54,611 frt 71 krt. o. é.

Sajtó hibák.

Két héti távollét után a szerkesztést ismét személyesen átvevén, a t. c. olvasókat következő sajtóhibák kiigazítására kérjük : A Delejtű 43. számában, első lap, második hasáb, 18. sor Söt még helyett olvasd : Söt bár még. Ugyanott 20. sorban mondják helyett olv : mondjuk. A 340. lap, második hasáb 23. sor kedvezmény helyett olv : kezdemény. Ugyanott 48. sor türedékek helyett olv : töredékek. A 341. lap első hasáb 8. sorban

foganatban helyett olv: folyamathban, a 23. sorban mellett helyett olv: mellett. Ugyan ezen lap második hasáb 18. sorában képzelmének helyett olv: képzelve. A tárcacikk második hasáb 27. sorában élhetnek helyett olv: élhetnek. A 345. lap, második hasáb 52. sorában évenként helyett olv: évenként. A Delejtű 44. szám első lap, első hasáb második sorában halhatlan helyett olv; halhatlan. Ugyan e cikkben a Székelység, Székelyek, Székely szavak mindenütt kis kezdőbetűvel olvasandók. A 348. lap első hasáb, 13. sorban és a 349. lap első hasáb 16. sorában mindég helyett olv: mindig. Ugyan e lap, második hasáb 8. sorában szerencsés helyett olv: szerencsésen, a 35. sorban licitatus helyett olv: licentiatius; a 46. sorban házanként h. olv: házankint; az 53. sorb. Délutánonként h. olv:

Délutánonkint; színtezcn javítás kívántatik az 350. lap, első hasáb 6. sorában. Ugyan ezen hasáb 37. sorában erőnkkel h. olv: erőnkkel; a 41. sorban melyel h. olv.: melylyel. A második hasáb 37. sorában a „szent-ferenc-rendiek“ egy szóként olvasandó; a 32. sorban mindég helyett olv: mindig. Az 351. lap első hasáb 5. sor. kiadásával h. olv: kérdéseivel; a második hasáb 7. sorában az „öt“ szó kitöröndő. Az 352. lap, 2. hasáb második jegyzetének első sorában holmi h. olv: honi; a 4. sorban dirisimorum h. olv: dirissimam. Végre a Helmezy és Kazinczy neveket mindenütt Helmezy-nek és Kazinczy-nak kérjük olvasni.

Kiadó és felelős szerkesztő Pesty Frigyes.

Előfizetési felhívás.

Közeledünk azon időhatárhoz, melylyel e lapok harmadik folyamukat volnának megkezdendők. Ha visszatekintünk lefutott pályánkra, szerénytelenség nélkül vallanunk leendő megengedve, hogy megtettünk, mit körülményeink közt tehetünk. Szándokunk volt ezen vidéken nemzetiségünk egy zászlóját feltűzni, hogy alatta előretörjünk hol érdekeink leginkább voltak veszélyeztetve; szándokunk volt oly közlőnyt nyújtani a közönségnek, mely ismereteket terjeszsen, és a magyar tudomány már is szép eredményeit megizleltesse az olvasóval. Azon kérdéseken kívül melyek minden mivelte magyart érdekelhetik, tárgyaltunk különösen olyanokat, melyek az általunk lakott vidéket közelebb érdeklik; mire tanuságaink a bánási és bácskai helyrajzok, történeti ismertetések, gazdasági állapotokról értekezések, családok, és nevezetes emberek életirásai sat. Azonban ezen vállalat iránt — mely oly kecségető kilátások közt megindult, a közönség részvéte tetemesen csökkent, sőt oly annyira, hogy azt az utolsó félévben csak érzékeny anyagi áldozatokkal tarthattuk fenn. Nem vizsgáljuk e körülmény okát, de minthogy bizonyosan tudjuk, hogy e vidéken nagyszámmal van olyan magyar, kitől, tekintve szellemi és vagyoni tehetségét, joggal várhatnók, hogy a hozzánk legközelebb álló egyetlen magyar folyóiratot járassa, az ellenkező tény nagyrészt azért véljük magyarázhatónak, hogy sokan a helyett hogy előfizetnének, azt mondják az illető lapról: „elél az én nélkülém is.“ Ez nem annyira közönyösség, mint mulasztás, — mindazáltal ránk nézve sorvasztó állapot.

A dolgok így állván feltételes előfizetést hirdetünk a Delejtű 1860-ik évi folyamára. Kijelentjük ugyan is, hogy csak akkor folytatjuk a Delejtű kiadását,

ha a költségek fedezésére megkivántató előfizetők száma, még f. é. december 20-ig jelentkezik nálunk, a mi ha nem történék, az új előfizetőknek pénzeiket minden levonás nélkül visszaküldenők. Ezt azért tesszük, mert ha ezen feltétel nélkül megindítanók a lapot ujév után, erkölcsi kötelességünknek tartanók, még akkor is, ámbár saját kárunkra, folytatni a lap kiadását, ha az előfizetési pénzek nem is fedezhetnék a költséget. Ily áldozatra azonban továbbá is legjobb akaratumk mellett nem érezzük magunkat képeseknek.

Az előfizetési ár az eddigi marad, t. i. félévre 3 fr. 15 kr. egész évre 6 fr. 30 kr. ujpénzben.

Ha a növekedő részvét alapján sikerülne a Delejtű életét hosszabbítani, vidékünk, közelebbi megyéink állapotját továbbá is különösen vennők figyelmünkbe. Megismertetnők nevezetesebb családjainkat, azok érdemeit a múltban és jelenben, leirnánk mindent, mit e tartományban akár a természet, akár az ipar, akár a társasági élet nevezetést nyújt; hogy e szerint idővel a Delejtű valódi tárháza legyen a legbecsesb adatoknak hazánk ismeretére. Ezt annál biztosabban ígérhetjük, minél nagyobb volt azon készség, melyet irótársainknál találtunk legközelebb vállalatunk támogatására.

Felkérünk tehát minden ügybarátot, és különösen eddig hű maradt tisztelt előfizetőinket, hogy ne csak a maguk számára irjanak alá, hanem személyes buzdítás által igyekezzenek a Delejtűt azon állapotra juttatni, hogy továbbá is folytathassék, hogy a közreműködő írók cikkei díjaztathassanak, és az olvasó közönség ez által is minél több élvezetben részesülhessen.

Most, midőn a nemzet nemcsak a csaták vezéreit, hanem a szellem hőseit, nemzetiségének apóit, őrzőit, mivelődésének terjesztőit oly lelkesedéssel ünnepli, tán nem ábrándozunk, ha azon reményünket fejezzük, miszerint a közönség újra ébredő buzgalommal karolandja fel vállalatunkat, melynek fő és legszentebb törekvése, hogy e vidéken egy ernyedetlen harciosa lehessen nemzeti érdekeinknek.

Temesvár november 7-én 1859.

Pesty Frigyes,
kiadó és szerkesztő.